

מ"מ סימן צט ה-ז

סעיף ה: האם ביטול איסור לכתחילה מן התורה או מדרבנן

רש"י נפלו ונתפצעו - אגוזי פרך אין בטלין אפילו באלף מפני חשיבותן נתפצעו האגוזים של ערלה ואח"כ נפלו לתוך של היתר יעלו.

גיטין נד: תניא נפלו ונתפצעו, אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו, דברי ר"מ ורבי יהודה; רבי יוסי ור' שמעון אומרים: **בשוגג יעלו, במזיד לא יעלו**; והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטל, ורבנן הוא דגזור.

הראב"ד (איסור משהו פרק ב): הא דאמרינן דמאן דמבטל איסור במזיד איסורא דרבנן הוא, דוקא שכבר נתערבו מאליהן, או בשוגג דמדאורייתא, לא שנא דבר שבמנין ולא שנא דבר שאינו במנין בטל ברוב, נמצא כשהוא פוצען אחר נפילה כדי לבטלן אינו עובר על דבר תורה, ואינו מבטל איסור תורה, אלא איסור דרבנן, ואפילו הכי קניס ר' יהודה שוגג אטו מזיד. **אבל מאן דמערב בתחלה איסור לתוך היתר אפילו משהו כדי להתירו עובר על דברי תורה**. ממאי, מדאמרי' במס' חולין גבי זרוע בשלה כר' יהודה, ומאי חזית דגמרת מדם הפר ומדם השעיר דמין במינו לא בטיל, לגמריה מהא דבטיל, ושני ליה חדוש הוא ומחדוש לא גמרינן. כלומר, חדוש הוא שלא מצינו בכל התורה שמבטלין אסור לכתחלה, והכא מבטלין, אלמא איסור תורה הוא לבטל איסור לכתחילה. מיהו היכא דעבר ובטיל מדאורייתא בטיל ואפילו במזיד, מדרבנן במזיד לא בטיל, בשוגג פליגי ר' יהודה ור' יוסי, וקיי"ל כר' יוסי דאמר בשוגג בטלי.

הר"ן (פרק ג"ה לה): לגבי זרוע בשלה **שדעת התוספות שאינו אלא מדרבנן** אבל מדאורייתא שרי.

ב"י שו"ע סעיף ה

סעיף ו: ביטול איסור דרבנן

רש"י: והא קמבטל איסור בידיים - ותנן: אין מבטלין איסור לכתחלה, דאף על גב דאיסורא בטיל ברובא - הני מילי היכא דאיערב ממילא, אבל לאערובי ולבטולי בידיים אסור, דהכי תנן במסכת תרומות (פרק ה', משנה ט'): "סאה תרומה שנפלה

ביצה ד: עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביום טוב רבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן. והא קא מהפך באיסורא! כיון דרובא דהיתרא נינהו, כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך. והא קא מבטל איסורא לכתחלה, ותנן: אין מבטלין איסור לכתחלה! הני מילי בדאורייתא, **אבל בדרבנן מבטלין**. ולרב אשי, דאמר: כל דבר שיש לו מתירין, אפילו בדרבנן לא בטיל, מאי איכא למימר? - הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה, **הכא מקלא קלי איסורא**.

לתוך תשעים ותשעה, וחזרה ונפלה סאה של חולין, אם שוגג מותר, ואם מזיד הפילה לאותה סאה אחרונה, כדי להשלים מאה חולין להעלות את התרומה אסור".

הרשב"א (תורת הבית הארוך ב"ד ש"ג לב). איסור של דבריהם שיש לו עיקר בדאורייתא אין מערבין אותו בידיים כדי לבטלו ואם עשה כן מזיד אסור אבל אם נפל מעצמו ואין בהיתר כדי לבטלו מרבה עליו ומבטלו. איסור של דבריהם

שאינן לו עיקר בדאורייתא כתרומת וחלת חוץ לארץ מערבין ומבטלין אותם ברוב לכתחלה. וי"א שלא אמרו כן אלא בתרומת וחלת חוץ לארץ אבל לא בשאר האסורים ויש לחוש לדבריהם.

אבל הרא"ש כתב דאפי' איסור דרבנן שנתערב אסור להוסיף עליו לבטלו ולא התירו אלא בעצים שנשרו לתוך התנור משום דמיקלי קלי לאיסורא.

ב"י ושו"ע סעיף ו.

סעיף ז: כלי שבלע איסור

ב"י ושו"ע סעיף ז

קמא קמא בטיל ביין נסך

(שו"ע סימן קלד)

ע"ז עג. מתני' יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא יין ביין ומים במים בכל שהוא יין במים ומים ביין בנותן טעם זה הכלל מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם.

גמ' כי אתא רב דימי א"ר יוחנן המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל תנן יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא מאי לאו דקא נפיל איסורא לגו התירא לא דקא נפיל התירא לגו איסורא ... **כי אתא רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן** המערה יין נסך מצרצור קטן לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ודוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודיה לא **כי אתא רבין אמר רבי יוחנן** יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו.

רש"י: ראשון ראשון - שנפל בטיל ביין כשר שבבור ומותר בהנאה. **היתירא לגו איסורא** - דקמא קמא דהיתירא בטיל ליה. **אמר לך רב דימי** - ... ואין הלכה כרב דימי שהרי בא רב יצחק והחמיר בא רבין והחמיר ולקמן פסקינן יין נסך במינו במשהו. **רואין את ההיתר כאילו אינו** - ולא אמרינן הרי נאסר כל היין ורבה היין על המים דהא הוי חמרא רובא אלא באיסור שנפל גרידא משערינן ואיכא מיא רובא אלמא פליג רבין אדרב דימי ואשמעינן דמיה הוא דמבטל חמרא אבל חמרא לא מבטל חמרא.

תוספות: כי אתא - פי' אפי' מתרבה היין נסך לבסוף מ"מ אמרינן ראשון ראשון בטל. ותימה דבבכורות פ' הלוקח (דף כב.) ... ולא אמר קמא בטיל, ועוד קשיא מנדרים (דף נז:). ... ולא אמרינן ראשון ראשון בטיל. וי"ל דבשמעתין נמי דקאמר ראשון ראשון בטיל היינו עד שלא יפול שם כל כך מן היין נסך בין הכל שלא יהא בהיתר ס' אבל אם נפל כל כך מן הנסך לסירוגין בין הכל שאין בהיתר ס', כדי לבטלו אסור משום דמצא מין את מינו וניעור. **רואין** - מ"מ נראה דהלכה כרבין משום דרבין בר סמכא הוא טפי.

הקשה הרא"ש (כח) על רש"י: ואין דבריו מובנים לי דבעיקר דינא דרב דימי דאשמעינן ראשון ראשון בטל לא פליג עליה רב יצחק אלא שמחמיר לאסור המערה מחבית ורבין איכא למימר דלא פליג עליה כלל דהא דמצריך קיתון של מים לבטל היין ולא אמרינן קמא קמא בטיל היינו במערה מגיגית או שנפל לתוך כלי גדול מלא יין בלא עירוי, והיתרא דרואין את ההיתר כאילו אינו אתא לאשמעינן.

[ונראה לי שהרשב"א תירץ לקושיתו (ת"ה ארוך כו): כתב רש"י ז"ל ואין הלכה כרב דימי דאתא רב יצחק והחמיר ואתא רבין והחמיר. נראה מדבריו דרב דימי ורב יצחק ורבין פליגי דמר אמר לאו הכי אמר ר' יוחנן אלא הכי ומר אמר לאו הכי ורב יצחק אסר מאי דשרי רב דימי ורבין אסר מאי דשרי רב יצחק והלכתא כרבין]

הרשב"א (שם) פירש הגמ': כלומר בין שנפל שם בקטופין בין שנפל שם בקילוח בלא הפסק מדאמרינן התם כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן המערה יין נסך מצלצול קטן לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ודוקא צרצור קטן.

הרמב"ם (טז כח): יין שנתנסך לעכו"ם שנתערב עם היין הכל אסור בהנייה בכל שהוא כמו שאמרנו, בד"א בשהורק היין המותר על טיפה של יין נסך, אבל אם עירה יין נסך מצרצור קטן לתוך הבור של יין, אפילו עירה כל היום כולו ראשון ראשון בטל, עירה מן החבית בין שעירה מן המותר לאסור או מן האסור למותר הכל אסור מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.

ובש"ע (קלד א) פסק כהרמב"ם מלה במלה.

קמא קמא בטיל בשאר איסורים

משמע שקק"ב באיסור ערלה.

משנה ערלה פ"ב מ"ג הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה.

משמע דלרבנן אין אומרים קק"ב, ואדרבה אומרים שהתרומה הנוספת מצטרפת עם הראשונה וחוזר וניער.

משנה תרומות פ"ה מ"ח סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ורבי שמעון מתיר.

הראב"ד: אע"ג דלית הלכתא כרב דימי לענין יין ביין מיהו גבי יין במים ומים ביין וכן לכל איסור שנימוח כגון חלב ודם וכיוצא בהם הלכתא כוותיה שאם יפול האיסור לתוך היתר מעט מעט שאין בו נותן טעם בשעת נפילה אף על פי שנפל בו איסור כל היום כולו מותר **זראשון ראשון בטל** וכיון שנתבטל הרי הוא היתר גמור ולא די לו שאינו מצטרף עוד לאיסור אלא אף להיתר מצטרף לבטל איסור הנופל בו לאחר מכאן.

הרמב"ן: אפילו בשאר האיסורין **לא אמרינן ראשון ראשון בטל** אלא אם נפל בהיתר איסור מועט אף על פי שנתבטל מחמת מיעוטו אם חזר ונפל שם איסור שבצירופו של ראשון יש בו כדי נותן טעם נאסר היתר זה דהא דחינן לדרב דימי דלא אמרה רבי יוחנן וכיון דאידיחיא לה לגמרי אידיחיא וליתא כלל. וטעמא דמלתא משום דטעמא לא בטיל ואפילו במין במינו דליכא למיקם אטעמא כיון שהשיעור שיש בו כדי ליתן טעם כנגדו שלא במינו אסור.

הרא"ש (פרק ג"ה ס' לז): בכל האיסורין שנתבטלו לא מיבעיא **מין בשאינו מינו** ביתר מששים ואחר כך נתוסף איסור שמצטרף עם הראשון לאסור שהרי נצטרף יחד טעם האיסורים ונתן טעם בהיתר **וגם מין במינו בדבר לח** ביותר מששים

מצטרף האחרון עם הראשון אף ע"ג דלא יהיב טעמא כי חכמים גזרו מין במינו אטו מין בשאינו מינו, אלא **אפילו מין במינו בדבר יבש** שנתבטל ברוב היתר **אפילו מדרבנן** ואח"כ נתוסף איסור **מצא מין את מינו וניעור** כדתנן בפ"ה דתרומות (מ"ח) ... ואף רבי שמעון שמתיר, לטעמיה דאית ליה כל העומד להרים כמורם דמי אבל בשאר איסורין דלא בעו הרמה מצטרפין יחד לאסור. והטעם הנכון שבו משום דאף כי נתבטל האיסור ברוב היתר והותר לאכילה אם אח"כ הוכר האיסור מתוך ההיתר פשיטא שאסור לאוכלו וכאשר נתערב בו שוב איסור הכיר מין את מינו וניעור מביטולו וניתוסף עליו והוי כאילו הוכר האיסור.

שיטת הרא"ש כשיטת הרמב"ן שחוזר וניעור בשאר איסורים, והוסיף לומר בין מינו בין שאינו מינו, בין לח בין יבש. אבל הרמב"ן דוקא מבא"מ לח בלח חוזר וניעור.

רמ"א סעיף ז